

Aanwijzingen voor de kandidaat:

- 1 Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd. Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.
- 2 Voordat de cd wordt gestart, krijg je tien minuten de tijd om het vragenboekje in te zien.
- 3 De vragen moet je in het vragenboekje beantwoorden.
- 4 Van de tien minuten beantwoordingstijd bij vraag 25 zijn de laatste vijf minuten bedoeld als pauze.
- 5 Antwoorden moeten met inkt zijn geschreven.

Aanwijzingen voor de surveillant:

- 1 Er zijn twee cd's. Tien minuten na het begin van het examen moet worden gestart met cd 1 - track 1.
- 2 De cd moet worden stilgezet bij de vragen 1 t/m 5 (vijf minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 1 - track 3.
- 3 De cd moet worden stilgezet na vraag 12 (vijf minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 1 - track 8.
- 4 De cd moet worden stilgezet na vraag 25 (tien minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 2 - track 1.
- 5 De cd moet worden stilgezet na vraag 36 (vijf minuten); daarna wordt verder gegaan met cd 2 - track 12.

Dit examen bestaat uit 46 vragen.

Voor dit examen zijn maximaal 81 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

F. Tůma - Stabat Mater

cd1 track 2

Dit vragenblok gaat over drie delen uit het Stabat Mater van de Tsjechische componist František Tůma (1704-1774). Het is geschreven voor vierstemmig koor, solisten en continuo. In deze uitvoering worden voor de altpartij zowel vrouwen- als mannenstemmen (countertenors) ingezet. De tekst van het Stabat Mater is een van de bekendste teksten uit de kerkmuziek. Het is een typische 'Goede Vrijdagtekst': Maria moet toezien hoe haar zoon Jezus sterft nadat hij is gekruisigd.

Van het eerste couplet staan de tekst en vertaling afgedrukt.

Stabat Mater, dolorosa, juxta crucem, lacrimosa, dum pendebat filius.	Daar stond de Moeder, diepbedroefd, naast het kruis, met betraande ogen, terwijl haar zoon hing.
---	--

Van de maten 1 t/m 11 is de partituur afgedrukt op de pagina hiernaast. *Na enige leestijd hoor je het fragment drie keer. Daarna wordt de cd vijf minuten stilgezet. Beantwoord in die tijd de vragen 1 t/m 5.*

2p 1 Welke twee instrumenten spelen de continuo-partij?
.....

1p 2 Leg aan de hand van de partituur kort uit wat een continuo-partij is.
.....

Op verschillende plaatsen zingt een partij een overgebonden noot, waarbij op het eind van die overbinding een dissonante samenklank ontstaat met een andere partij (een zogenaamde voorhouding). Zie bijvoorbeeld de sopraanpartij: maat 2 naar maat 3, de noot es die dissonneert met de d in de baspartij.

2p 3 Zoek in het gedeelte vanaf maat 6 nog twee van dergelijke plaatsen op. Noem daarbij de betreffende stem, het maatnummer en de noot.

1 .....

2 .....

1p 4 Welke toonsoort is aan het eind van het fragment bereikt?
.....

The musical score is written for a SATB choir and a Continuo. It is divided into two systems. The first system covers measures 1 through 5, and the second system covers measures 6 through 11. The vocal parts are Soprano (S), Alto (A), Tenor (T), and Bass (B). The lyrics are:
 System 1:
 1 Sta - bat Mater do - lo - ro - sa, do - lo - ro -
 2
 3
 4
 5
 System 2:
 6 - sa
 7 jux - ta cru - cem la - cri - mo - - - sa,
 8
 9
 10
 11
 The Continuo part provides a harmonic accompaniment with figured bass notation below the staff.

Zowel bij 'dolorosa' (diepbedroefd) als bij 'lacrimosa' (met betraande ogen) worden stijlmiddelen ingezet die de betekenis van het woord benadrukken.

1p 5 Noem één zo'n stijlmiddel. Laat hierbij voorhoudingen/dissonanten buiten beschouwing.

.....

cd1 track 3

Van het volgende couplet zijn de tekst en vertaling afgedrukt.

1	Cuius animam gementem	Wier verdrietig hart
2	Contristatam et dolentem	vol droefenis en pijn
3	Pertransivit gladius	met een zwaard doorboord werd

- 3p **6** Bij de woorden 'pertransivit gladius' verandert de muziek plotseling van karakter. Noem drie middelen waarmee dat wordt gerealiseerd. Laat het tempo buiten beschouwing.

1 .....

2 .....

3 .....

- 1p **7** Geef een korte verklaring voor deze karakterovergang.
Je hoort de regels 2 en 3 twee keer.

.....

cd1 track 4

Van een volgend fragment is de eerste thema-inzet afgedrukt.

Pro pec-ca-tis, pec-ca-tis, pec-ca-tis su-ae gen-tis

- 2p **8** Dit thema wordt, soms enigszins gewijzigd, vijf keer ingezet. Geef met de letters s-a-t-b de volgorde van de vijf thema-inzetten aan.

.....

- 2p **9** In dit thema is de toonzetting van 'peccatis' opvallend. Beschrijf deze toonzetting (twee aspecten).
Je hoort het fragment drie keer.

1 .....

2 .....

cd1 track 5

Van het volgende fragment is de sopraanpartij gedeeltelijk afgedrukt. De tekst luidt: "Fac ut portem Christi mortem, passionis fac consortem".

- 2p 10 Noteer de ontbrekende noten (toonhoogte en ritme), inclusief één overbinding. *Je hoort het fragment vier keer.*

cd1 track 6

Je hoort het zojuist beluisterde fragment nog twee keer.

- 1p 11 Geef aan of de sopraan- en baspartij in canon of in imitatie gaan en wat de afstand is tussen de inzet van deze partijen (Omcirkel het juiste alternatief.)

	relatie	afstand
A	canon	een halve maat
B	canon	een hele maat
C	imitatie	een halve maat
D	imitatie	een hele maat

cd1 track 7

Je hoort een langer gedeelte één keer. Daarna wordt de cd vijf minuten stilgezet.

- 2p 12 Geef twee argumenten waarom deze compositie uit de barok komt (en niet uit de renaissance).

1 .....

2 .....

N. Paganini - Violconcert nr. 1, deel 3 (rondo)

cd1 track 8

Dit vragenblok gaat over een deel uit een violconcert van de Italiaanse componist en violist Nicolò Paganini (1782-1840). Paganini wordt beschouwd als een van de grootste virtuozen op de viool. Dit compositiedeel is een rondo. Het refrein ervan wordt drie keer gespeeld en bij elke herhaling gevarieerd.

Van de openingsmaten van het refrein staat de solovioolpartij afgedrukt.

Deze melodie is opgebouwd uit drie verschillende motieven van elk ongeveer vijf tonen.

- 2p 13 Geef deze motieven met drie haken in het notenvoorbeeld aan.

Een speeltechniek die Paganini in deze melodie toepast, is het zogenaamde ricochet. Dit is een techniek waarbij de vioolstok stuitert op de snaren.

- 1p 14 Omcirkel twee plaatsen waar deze techniek wordt toegepast.
Je hoort het fragment drie keer.

cd1 track 9

Van het eerste refrein is de solovioolpartij en een gedeelte van het klavieruitreksel van de orkestpartij afgedrukt op de pagina hiernaast. Dit refrein heeft de vorm van een hoofdvorm-expositie. De meeste hoofdvormonderdelen staan in de partituur aangegeven.

- 1p 15 Geef in de partituur met een pijl aan waar thema 2 begint.
- 1p 16 Geef één argument waarom je hebt gekozen om thema 2 op deze plaats te laten beginnen.
Na een korte leestijd hoor je het fragment drie keer.
- .....

Eindexamen muziek vwo 2008-I

havovwo.nl

Soloviool

Klavieruittreksel

Inleiding

Thema 1

Overgangszin

Slotgroep

cd1 track 10

Je hoort het zojuist beluisterde fragment, maar nu zonder de inleiding, en daarna een gevarieerde herhaling ervan.

3p 17 Geef aan hoe in het tweede fragment gevarieerd wordt, gelet op:

de begeleiding van thema 1

.....

de instrumentatie van thema 2 en slotgroep ten aanzien van

melodie .....

en begeleiding .....

Ga bij je antwoorden uit van de herhaling. *Na enige leestijd hoor je eerst het refrein, daarna de gevarieerde herhaling, en dit twee keer.*

cd1 track 11

Bij de volgende twee vragen vergelijken wij twee fragmenten uit het eerste rondocouplet met elkaar.

In beide fragmenten speelt de vioolsolist tweestemmig (dubbelgrepen).

1p 18 Wat is het verschil tussen beide fragmenten gelet op de afstand tussen de tonen in de dubbelgrepen?

.....

1p 19 Beschrijf het verschil in klankkleur bij de soloviool.

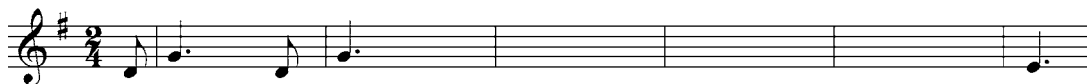
.....

Ga bij je antwoorden uit van fragment 2.

Je hoort eerst fragment 1, daarna fragment 2, en dit twee keer.

cd1 track 12

Van een gedeelte van het tweede rondocouplet staat de solovioolpartij onvolledig afgedrukt.

3p 20 Noteer de ontbrekende noten (toonhoogte en ritme).
Je hoort het fragment vijf keer.

cd1 track 13

Van het zojuist beluisterde fragment met enige maten erbij staat de partituur hieronder afgedrukt.

- 1p **21** Wat is de toonsoort in dit fragment?
.....
- 1p **22** Noteer met Romeinse cijfers de harmonische functies in de hokjes onder de partituur.
- 1p **23** Tussen welke twee partijen is er sprake van complementair ritme?
.....
- 1p **24** Noteer maat 3 t/m 6 van de eerste klarinet op de klinkende toonhoogte.
Je hoort het fragment twee keer.

cd1 track 14

Je hoort een kort fragment één keer. Daarna wordt de cd tien minuten stilgezet.

- 2p **25** Geef twee argumenten waarom deze muziek tot de romantiek wordt gerekend (en niet tot de Weense klassieken).

1 .....

2 .....

P. Schat - Aap verslaat de Knekelgeest

cd2 track 1

Dit vragenblok gaat over gedeeltes uit de opera 'Aap verslaat de Knekelgeest' uit 1980 van de Nederlandse componist Peter Schat (1935-2003).

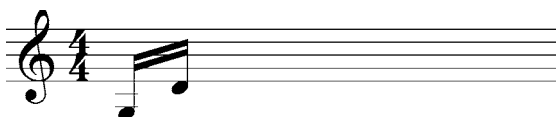
Het verhaal volgt een zeventiende-eeuwse Chinese beeldroman, gebaseerd op een sprookje rondom de figuur Aap. Onder leiding van de monnik Tsang trekken drie pelgrims, onder wie Aap, op bedevaart naar het westen. Onderweg worden zij gekweld door de Knekelgeest die hen in allerlei vermommingen probeert te vangen. Het is de opdracht van Aap om de Knekelgeest te doden.

De opera begint met een instrumentale 'parade'.

In de eerste maat speelt de viool op de losse snaren twee keer een motief in zestiende notenwaarden.

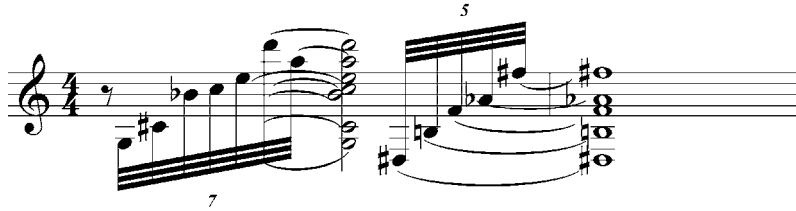
- 2p **26** Noteer dit motief. De eerste twee noten zijn gegeven. Je hoeft het motief maar één keer te noteren.

Je hoort het fragment drie keer.

cd2 track 2

De figuren in dit stuk hebben allemaal een eigen karakteristiek muzikaal motief. Dat van de Knekelgeest staat afgedrukt. Het bestaat uit twee samenklanken.

Je hoort het slot van de violsolo. Hierin worden, door andere instrumenten dan de viool, de bovenstaande samenklanken gespeeld.

- 3p **27** Noteer eerst de namen van de noten die in deze samenklanken gebruikt worden. Geef vervolgens de benaming voor een dergelijke reeks.
Je hoort het fragment twee keer.

noten .....

reeks .....

cd2 track 3

Van het volgende fragment staat de partij van de figuur Aap afgedrukt.

Boven de partituur staat **quasi recitativo**.

- 3p **28** Noem twee kenmerken van een recitatief gelet op de zangpartij.

1 .....

2 .....

Noem tevens een kenmerk van een recitatief gelet op de begeleiding.

Je hoort het fragment twee keer.

.....

cd2 track 4

Je hoort twee keer het zojuist beluisterde fragment met het vervolg waarin Meester Tsang de hieronder afgedrukte tekst zingt.

Meester Tsang:

't Is zonde dat je 't zegt,
ik ben geheel ontsteld!
De Ware Leer verbiedt ons het geweld
en doden, dat is slecht!

Het fragment van Aap en dat van Meester Tsang verschillen van elkaar, zowel qua zangmelodie als qua begeleiding.

2p **29** Noem voor zowel de zangmelodie als voor de structuur van de begeleiding een verschil. Ga bij je antwoord uit van het gedeelte van meester Tsang.

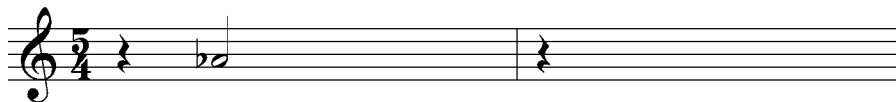
zangmelodie .....

structuur van de begeleiding .....

cd2 track 5

Je hoort het volgende fragment vier keer. Hierin spelen onder andere de hoorn en marimba de melodie. Deze melodie bestaat uit de eerste vier tonen van het Dies Irae (Dag des oordeels), een hymne uit de requiemmis. De eerste toon staat genoteerd.

2p **30** Noteer in halve notenwaarden de rest van deze melodie.

cd2 track 6

De beide acten van deze opera beginnen en eindigen met een vioolmelodie. Je hoort drie verschillende fragmenten met deze melodie.

2p **31** Wat is het verschil tussen fragment 1 en 2?

.....

Noem één verschil tussen fragment 1 en 3. Laat het tempo en de triangel in fragment 3 buiten beschouwing.

.....

Ga bij je antwoord uit van fragment 2, respectievelijk fragment 3.
Je hoort de drie fragmenten na elkaar en dat twee keer.

cd2 track 7

In het volgende fragment hoor je het begin van het Knekelbal, de zogenaamde septiemen-wals. De Knekelgeest heeft Meester Tsang gevangen genomen en staat op het punt hem op te eten, waardoor zij onsterfelijk zal worden. Van dit fragment staan de partijen van de blaasinstrumenten afgedrukt.

- 3p **32** Omcirkel in het notenvoorbeeld in iedere partij alle daarin voorkomende soorten septiemintervallen. Laat de partij van de fagot buiten beschouwing.
Je hoort het fragment twee keer.

cd2 track 8

In het volgende fragment probeert de als oude vrouw vermomde Knekelgeest Meester Tsang nog een keer in verwarring te brengen. De tekst staat afgedrukt.

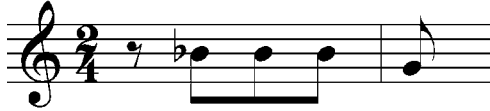
Vergeef mij, waarde Heer, maar als 'k u stoort
is 't een wanhopige moeder die u stoort,
en die haar dochter zoekt. Weet u soms waar?

- 1p **33** Beschrijf één manier waarop in de zang de wanhoop van de oude vrouw wordt verklankt.
Je hoort het fragment twee keer.

.....

cd2 track 9

Je hoort een ander fragment twee keer. Hierin vindt het ultieme gevecht plaats waarin Aap de Knekelgeest verslaat. In dit fragment wordt vaak het hieronder afgedrukte motief gebruikt.

Dit motief wordt op verschillende manieren verwerkt, onder andere door het op verschillende instrumenten te laten spelen.

2p **34** Noem nog twee manieren waarop dit motief verwerkt wordt.

1 .....

2 .....

cd2 track 10

Je hoort het erop volgende fragment drie keer. Dit fragment bestaat uit twee ongeveer even lange gedeeltes, met aan het eind één keer het motief van vraag 34 en een slotsamenklank. In dit fragment wordt naar een climax toegewerkt die in het tweede gedeelte van het fragment wordt bereikt.

2p **35** Beschrijf de muziek in het tweede gedeelte (twee aspecten).

1 .....

2 .....

cd2 track 11

Je hoort het slot van de opera. Daarna wordt de cd vijf minuten stilgezet. Deze opera is gecomponeerd in de twintigste eeuw en verschilt duidelijk van een negentiende-eeuws werk.

3p **36** Geef hiervoor drie argumenten.

1 .....

2 .....

3 .....

4 Hero - Les fleurs

cd2 track 12

Dit vragenblok gaat over het nummer 'Les fleurs'. Het origineel is van Minnie Riperton uit 1971. De vragen gaan voornamelijk over een uitvoering uit 2001 van de Britse groep 4 Hero.

Je hoort de intro twee keer.

Hierin spelen alleen akoestische instrumenten.

2p **37** Welke instrumenten zijn dat?

.....

cd2 track 13

Van couplet 1 staat de tekst afgedrukt, van regel 1 ook de melodie.

- 1 Will some - bo - dy wear me to the fair?
- 2 Will a lady pin me in her hair?
- 3 Will a child find me by a stream?
- 4 Kiss my petals and weave me through a dream.

De melodie van de regels 2 t/m 4 is telkens een variatie op de melodie van regel 1.

1p **38** Welke regel komt het meest overeen met regel 1, gelet op het verloop van de toonhoogte?

Je hoort het fragment twee keer.

.....

cd2 track 14

Je hoort de regels 3 en 4 van couplet 1, gevolgd door couplet 2. De tekst ervan staat afgedrukt.

Will a child find me by a stream?
Kiss my petals and weave me through a dream.

couplet 2:

For all of these simple things and much more a flower was born
It blooms to spread love and joy faith and hope to people forlorn
Inside every man lives the seed of a flower
If he looks within he finds beauty and power

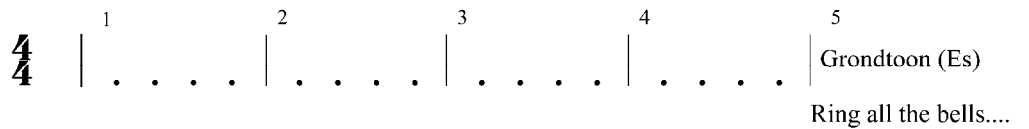
De cello speelt in het hele fragment mee, maar bij couplet 2 verandert de rol van dit instrument.

1p 39 Geef aan wat die (veranderde) rol is.
Je hoort het fragment twee keer.

.....

cd2 track 15

Het volgende fragment bestaat uit vijf maten die hieronder schematisch zijn weergegeven. In maat 5 zet het koor in op de grondtoon met de tekst 'Ring all the bells'.

Het fragment begint met een orgelpunt in de bas. Op een bepaald moment gaat dit orgelpunt over in de dominant.

1p 40 Geef met een pijl precies aan op welk moment dat gebeurt.
Je hoort het fragment twee keer.

cd2 track 16

Van het refrein staat de tekst afgedrukt.

Ring all the bells sing and tell the people everywhere that the flower has come.
Light up the sky with your prayers of gladness and rejoice for the darkness is gone.

Throw off your fears let your heart beat freely at the sign that a new time is born.

In dit refrein speelt de begeleiding een aantal accenten. Tijdens de zangregels is het ritme van deze accenten anders dan aan het eind van iedere regel.

2p 41 Beschrijf dit verschil, gelet op het ritme.

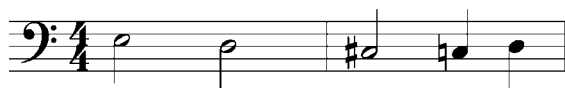
tijdens .....

aan het eind .....

Je hoort één keer het zojuist beluisterde fragment gevolgd door het afgedrukte refrein. Daarna hoor je twee keer alleen het refrein.

cd2 track 17

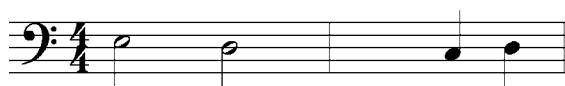
Deze muziek is bijna geheel gebaseerd op eenzelfde basthema dat hieronder staat afgedrukt, een halve toon hoger dan de klank.

In het volgende fragment wordt dit basthema twee keer gespeeld zoals genoteerd. Daarna verandert de derde noot van het basthema.

1p 42 Noteer deze noot in onderstaand notenvoorbeeld.

Je hoort het fragment drie keer.

cd2 track 18

Het volgende fragment kun je verdelen in twee gedeeltes van vier maten.

4p 43 Geef voor elk gedeelte aan waardoor de melodie wordt uitgevoerd en beschrijf beide melodieën ten aanzien van toonhoogte en/of ritme.

Je hoort het fragment drie keer.

1e gedeelte
uitvoering melodie .....

beschrijving melodie .....

2e gedeelte
uitvoering melodie .....

beschrijving melodie .....

cd2 track 19

Je hoort couplet 3 en 4. Van couplet 4 staat de tekst afgedrukt.

couplet 4:

For all of these simple things and much more a flower was born
It blooms to spread love and joy faith and hope to people forlorn
Inside every man lives the seed of a flower
If he looks within he finds beauty and power

De rol van het achtergrondkoor is bij couplet 4 anders dan bij couplet 3.

2p **44** Beschrijf die rol voor beide coupletten.

Je hoort het fragment twee keer.

couplet 3 .....

couplet 4 .....

cd2 track 20

Je hoort twee keer het laatste gedeelte van dit nummer.

1p **45** Noem één manier waarop na vier maten naar het slot wordt toegewerkt.

.....

cd2 track 21

Je hoort één keer het origineel van Minnie Riperton. Het vormschema hiervan staat gedeeltelijk ingevuld.

intro - ... - ... - overgang - ... - tussenspel - ... - ... - overgang - ... (fade out)

2p **46** Maak met zes letters dit vormschema volledig.